

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนองค์ความรู้ที่มีอยู่โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (มีส่วนร่วม) ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 2.1 นโยบายรัฐบาลด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 2.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24
- 2.3 การจัดการเรียนรู้โดย (มีส่วนร่วม) ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
- 2.4 การเรียนแบบทำโครงการ
- 2.5 การประเมินสภาพจริง
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 นโยบายรัฐบาลด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

นโยบายการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของรัฐบาลชุดปัจจุบัน (ปี 2544 - 2548) (รัฐบาลไทย: <http://www.thaigov.go.th>, 2544) มีดังนี้

2.1.1 ด้านการศึกษา

รัฐบาลจะปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้ อันเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้และฝึกอบรมได้ตลอดชีวิต และมีปัญญาเป็นทุนไว้สร้างงานและสร้างรายได้ และนำประเทศให้รอดพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจและสังคม โดยยึดหลักการศึกษสร้างชาติ สร้างคน และสร้างงาน ดังนี้

1. เร่งจัดให้มีระบบและโครงสร้างทางการศึกษาที่มีคุณภาพ เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ทั้งปวงอย่างแท้จริง
2. เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความเที่ยงธรรมในการบริหารจัดการศึกษาทุกประเภท และทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษา
3. พัฒนาระบบเทคโนโลยีทางการศึกษาและเครือข่ายสารสนเทศ เพื่อเพิ่มและกระจายโอกาสทางการศึกษา ให้คนไทยทั้งในเมืองและชนบท

4. จัดให้มีวิทยาลัยชุมชน โดยเฉพาะในจังหวัดที่ยังขาดแคลนสถาบันอุดมศึกษา
5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกฝ่ายร่วมรับผิดชอบการจัดการศึกษาและฝึกอบรม โดยรัฐเป็นผู้วางระบบ นโยบาย กำกับคุณภาพมาตรฐาน สนับสนุนและระดมทรัพยากร เตรียมความพร้อมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน เครือข่ายครอบครัว และอื่น ๆ รวมทั้งการจัดการศึกษา เพื่อคนพิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส
6. สนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน
7. ส่งเสริมให้เกิดบูรณาการทางการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและกีฬา ในการให้การศึกษารวมแก่เด็กและเยาวชน
8. ปฏิรูปการเรียนรู้ โดยยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หลักการเรียนรู้ด้วยตนเอง และหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นพลังความคิดสร้างสรรค์ การสร้างนิสัยรักการอ่าน การจัดให้มีห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ อย่างทั่วถึง
9. ส่งเสริมวิชาชีพครูให้มีศักดิ์ศรี เป็นที่ยอมรับนับถือ และไว้วางใจจากสาธารณชน รวมทั้งพัฒนาและผลิตครูที่มีคุณภาพและคุณธรรม
10. ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษา เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีวินัย รักงาน และทำงานเป็น
11. ให้โอกาสแก่ผู้สำเร็จการศึกษาภาคบังคับหรือมัธยมปลาย ผู้ว่างงาน และผู้สูงอายุได้ฝึกงานอาชีพอย่างน้อย 1 อาชีพ พร้อมทั้งส่งเสริมให้เป็นผู้ประกอบการอิสระได้
12. ปฏิรูปการอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น และพัฒนาถึงระดับปริญญาตรี เพื่อตอบสนองต่อภาคเกษตร อุตสาหกรรมและภาคบริการ รวมทั้งสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เข้าฝึกทักษะในสถานประกอบการ

2.1.2 ด้านการศาสนา รัฐบาลได้กำหนดนโยบาย ไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนศาสนาศึกษาและศาสนาทายาทเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรม รวมทั้งสนับสนุนให้มีการพัฒนาศาสนาสถานให้สะอาด ร่มเย็น สงบสุข เพื่อให้เป็นประโยชน์ด้านจิตใจต่อชุมชน
2. สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาศาสนธรรม และร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนามากขึ้น โดยเฉพาะกับสมาชิกในครอบครัว
3. เื้อื่อให้ศาสนิกชนต่างศาสนาร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม เพื่อความสามานฉันท์และเพื่อสันติธรรมในสังคม

2.1.3 ด้านวัฒนธรรม รัฐบาลได้กำหนดนโยบาย ไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษา ได้สืบค้นและศึกษาเรื่องราวของมรดกศิลปวัฒนธรรมไทย เพื่อการอนุรักษ์ เผยแพร่ และสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย
2. พัฒนาแหล่งวัฒนธรรม ศิลปวัตถุ และโบราณสถาน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน
3. ประสานให้ประชาชนและเยาวชนมีบทบาทและกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมกับสถานศึกษา ครอบครัวยุ และชุมชน
4. สนับสนุนให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงจิตชูและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยอย่างสมศักดิ์ศรีและสร้างสรรค์

2.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24 ได้ระบุแนวทางให้สถานศึกษาดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542) ดังนี้

มาตรา 24 : การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกรายวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนรู้อันอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามลำดับ

2.3 การจัดการเรียนรู้โดย (มีส่วนร่วม) ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

หลักของการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องคำนึงถึง (สมศักดิ์ ภูวิภาดาพรรณ, 2545)

1. ความต้องการและสนใจของผู้เรียน (Learners' Needs & Interests) เป็นสำคัญ
2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participation) ในการเรียนรู้มากที่สุด
3. เน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง (Constructionism) กล่าวคือให้สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ในสภาพจริง (Experiential Learning) สามารถวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และสืบค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเอง (Inquiry)
4. เป็นการพึ่งตนเอง (Autonomy) เพื่อให้เกิดทักษะที่จะนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และสามารถเข้าใจวิธีการเรียนรู้ของตนเองได้ (Metacognition) กล่าวคือรู้วิธีคิดของตนเอง และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีคิดได้อย่างเหมาะสม ไม่เน้นการจดจำที่เพียงเนื้อหา
5. เน้นการประเมินตนเอง (Self-Evaluation) ซึ่งแต่เดิมครูผู้สอนจะเป็นผู้ประเมินผล การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองได้ชัดเจนขึ้น รู้จุดเด่นจุดด้อย และพร้อมที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การประเมินในส่วนนี้เป็นการประเมินตามสภาพจริง และใช้เพิ่มสะสมผลงานเข้าช่วย
6. เน้นความร่วมมือ (Cooperation) เป็นการทำงานร่วมกับผู้อื่น
7. เน้นรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) ซึ่งอาจจัดได้ทั้งในรูปแบบเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล

การที่จะพัฒนาการเรียนการสอนวิชาเกษตร โดยเน้นการเรียนรู้ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ นั้น น่าจะเป็นทางเลือกที่จะทำให้เด็กเห็นความสำคัญของอาชีพการเกษตรที่มีต่อความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางลักษณะสำคัญต่อไปนี้จะช่วยให้เราเข้าใจเรื่องของการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ได้มากขึ้น (อรทัย มูลคำ และคณะ, 2542)

1. ผู้เรียนเป็นแหล่งของการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด เพราะประสบการณ์ต่างๆ ในชีวิตที่สั่งสมมาช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงได้
2. การเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ด้วยการเชื่อมโยงประสบการณ์ต่างๆ เข้ากับสถานการณ์แล้วนำไปวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นบทบาทที่เหมาะสม
3. ไม่มีการบังคับให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถระบุความต้องการในการเรียนรู้ของตนเองได้ วิธีการเรียนรู้นั้นจะต้องมีการเคารพและให้ความสำคัญซึ่งกันและกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

4. ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กระบวนการเรียนรู้จะต้องเป็นไปในลักษณะของการกระทำกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ ภายใต้บรรยากาศที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกคนได้มีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมทุกรูปแบบทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การกำหนดเนื้อหา การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ไม่ใช่เข้าร่วมกิจกรรมที่ถูกกำหนด หรือถูกวางแผนไว้ล่วงหน้า ทั้งนี้รวมถึงการมีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วย เพื่อการประเมินที่ถูกต้องต่อเนื่องและเพื่อปรับปรุงการวางแผนการเรียนการสอนในโอกาสต่อไป
5. ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุดด้วยการลงมือปฏิบัติ เพราะลำพังแต่การฟัง การอ่าน อภิปราย ไม่เพียงพอแก่การเรียนรู้เท่ากับการได้มีโอกาสได้กระทำด้วยตนเอง
6. พลังที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน การร่วมกันทำงานจะทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ เรียนรู้ถึงความรู้ ความสามารถและความสนใจ รวมทั้งทักษะของแต่ละคน ทำให้เกิดพลังงานในการทำงานมากยิ่งขึ้น
7. ผู้เรียนจะเกิดจากการเรียนได้ดีที่สุดเมื่อไม่มีความกดดัน ไม่ว่าจะในเรื่องเวลา หรือทรัพยากรต่างๆ ก็ตามขอให้พยายามเอาชนะอุปสรรคเหล่านี้ให้จงได้
8. การประสบผลสำเร็จสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ยิ่งขึ้น ผู้เรียนจะเกิดความพึงพอใจเมื่อตนประสบผลสำเร็จในงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งนำไปสู่ความมั่นใจ และกระตุ้นให้อยากที่จะทำงานต่อไป

2.4 การเรียนแบบทำโครงการ

สมศักดิ์ ภู่วิภาดาบรรณ (2545) ได้กล่าวถึงนิยามและหลักการของการเรียนแบบทำโครงการไว้ว่า การเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอาจทำได้หลายวิธีการ การเรียนแบบให้ผู้เรียนจัดทำโครงการตามความสนใจของผู้เรียน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสวงหาประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น และสามารถแสดงออกโดยใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองได้อย่างกว้างขวาง ผู้เรียนจะได้รับการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงที่เน้นการสื่อสาร และสภาพที่แท้จริง ดังนั้นการกำหนดงานตามความต้องการของผู้เรียนจึงเป็นเป้าหมายหลักที่สำคัญ โดยผู้เรียนสามารถเลือกงานที่ต้องการจะทำตามแรงจูงใจของตนเองเป็นหลัก

ความหมายของโครงการ

คำว่า โครงการ ได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายเอาไว้มากมาย ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2535 อ่างในอุทข โภยวรรณ, 2544) ให้ความหมายว่า โครงการเป็นการทำกิจกรรมเพื่อที่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ภายใต้

การดูแลและให้คำปรึกษาของครูตั้งแต่การคิดสร้างโครงการ การวางแผนดำเนินการ การออกแบบ การลงมือปฏิบัติ รวมทั้งร่วมกำหนดแนวทางในการจัดและประเมินผล

สมศักดิ์ ภูวิภาดาพรรณ (2545) ได้ให้ความหมายโครงการ (Project) หมายถึง การสืบค้นอย่างลุ่มลึกในหัวข้อของการเรียนรู้ตามความสนใจของผู้เรียนรายบุคคล กลุ่มเล็ก หรือกลุ่มใหญ่ทั้งชั้นเรียน ลักษณะที่สำคัญของโครงการ คือ การเน้นไปที่การหาคำตอบให้แก่คำถาม หรือสิ่งที่อยากรับตามหัวข้อของโครงการ การแสวงหาคำตอบอาจทำโดยนักเรียน หรือครูร่วมกับนักเรียนก็ได้ ถือเป็น การปรึกษาหารือร่วมกัน โดยยึดผู้เรียนเป็นหลัก เป้าหมายของโครงการคือการเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับ หัวข้อของโครงการมากกว่าการแสวงหาคำตอบที่ถูกที่สุดจากครูเพียงผู้เดียว

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าโครงการ หมายถึง วิธีการจัดกิจกรรมเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้า และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ภายใต้การดูแลและให้คำปรึกษาของครูตั้งแต่การคิดสร้าง โครงการ การวางแผนดำเนินการ การออกแบบ การลงมือปฏิบัติ รวมทั้งกำหนดแนวทางในการวัดและประเมินผล

วัตถุประสงค์ของโครงการ

เพื่อพัฒนาทักษะด้านการสืบค้น ซึ่งทักษะนี้ถ่ายโอนสู่การปฏิบัติงานอื่นในชีวิตประจำวันได้

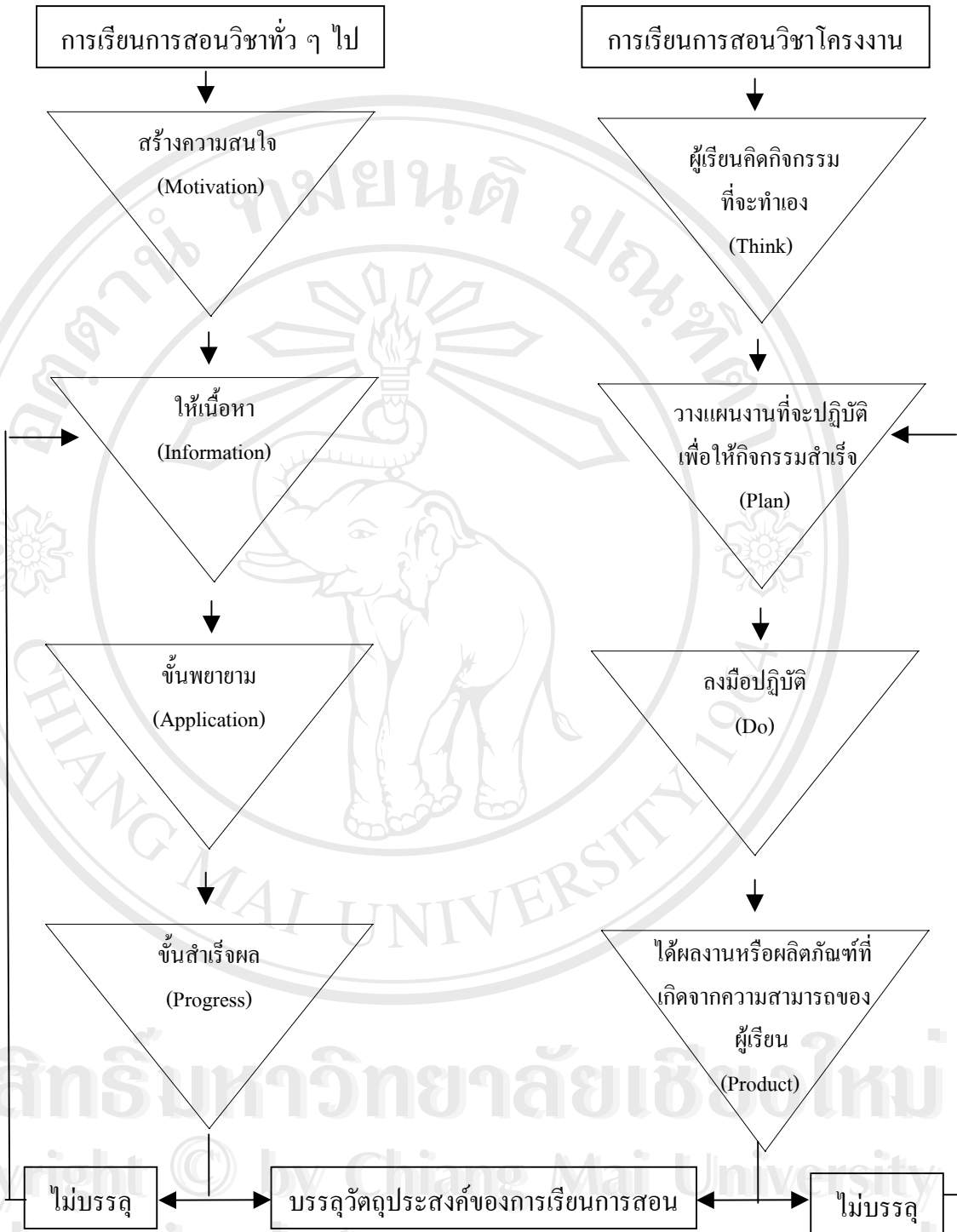
ข้อดีของโครงการ มีดังนี้

1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้โอกาสศึกษาหรือสำรวจสิ่งที่สนใจในเชิงลึก
2. ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. ส่งเสริมด้านทักษะ การจัดการเกี่ยวกับเวลา และการจัดการโครงการ
4. ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
5. ส่งเสริมเรื่องการแก้ไขปัญหาเชิงสร้างสรรค์

ข้อเสียของโครงการ มีดังนี้

1. ใช้เวลามากในการจัดทำโครงการ และการให้ข้อมูลย้อนกลับ
2. มีความยากในการให้ความยุติธรรมในการประเมินผล

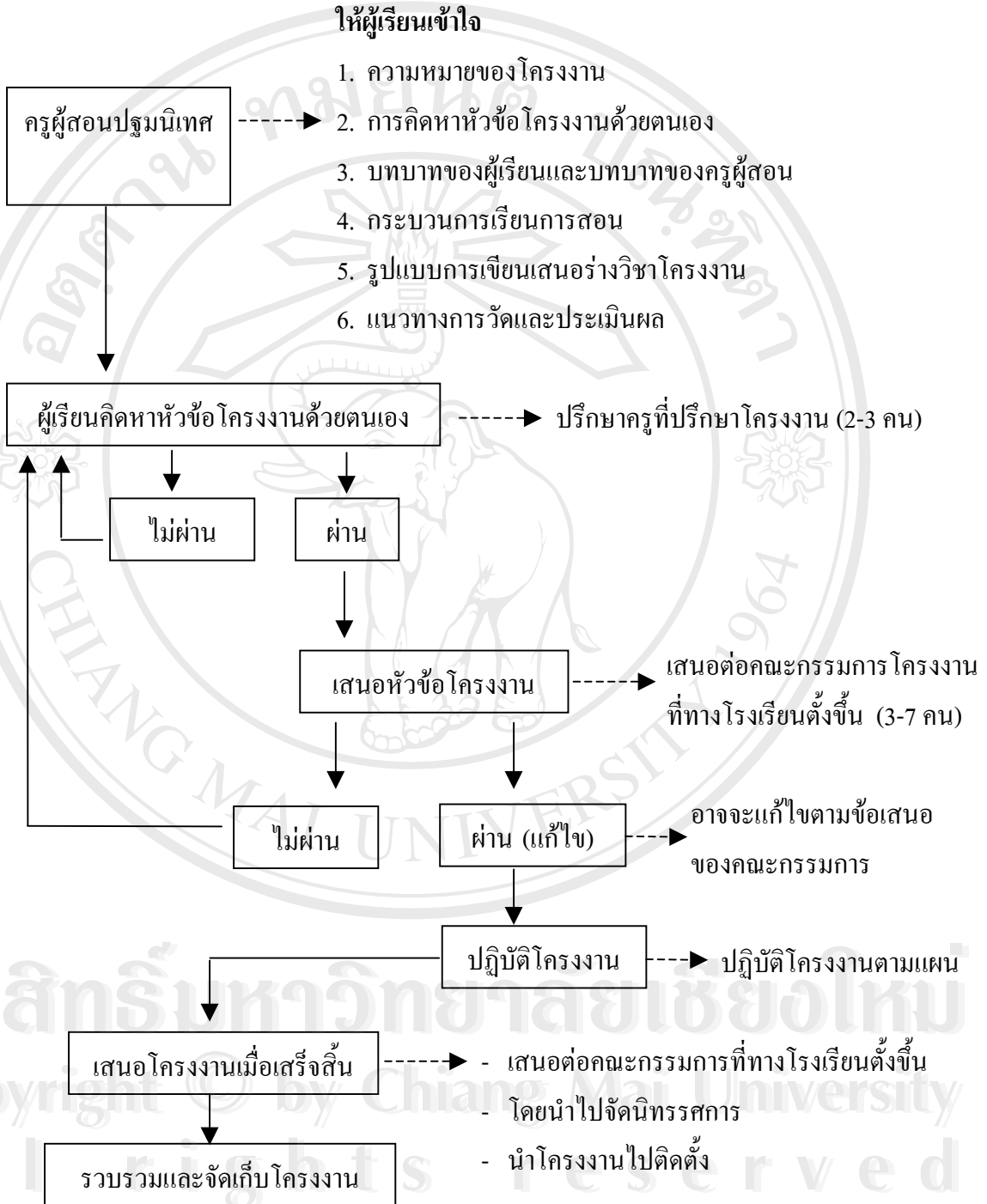
การเปรียบเทียบกระบวนการเรียนการสอนวิชาทั่ว ๆ ไป กับกระบวนการเรียนการสอนวิชาโครงการ ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 เปรียบเทียบกระบวนการเรียนการสอนวิชาทั่วไป กับกระบวนการเรียนการสอน
วิชาโครงการ

ที่มา: ยุทธ, 2544 หน้า 8.

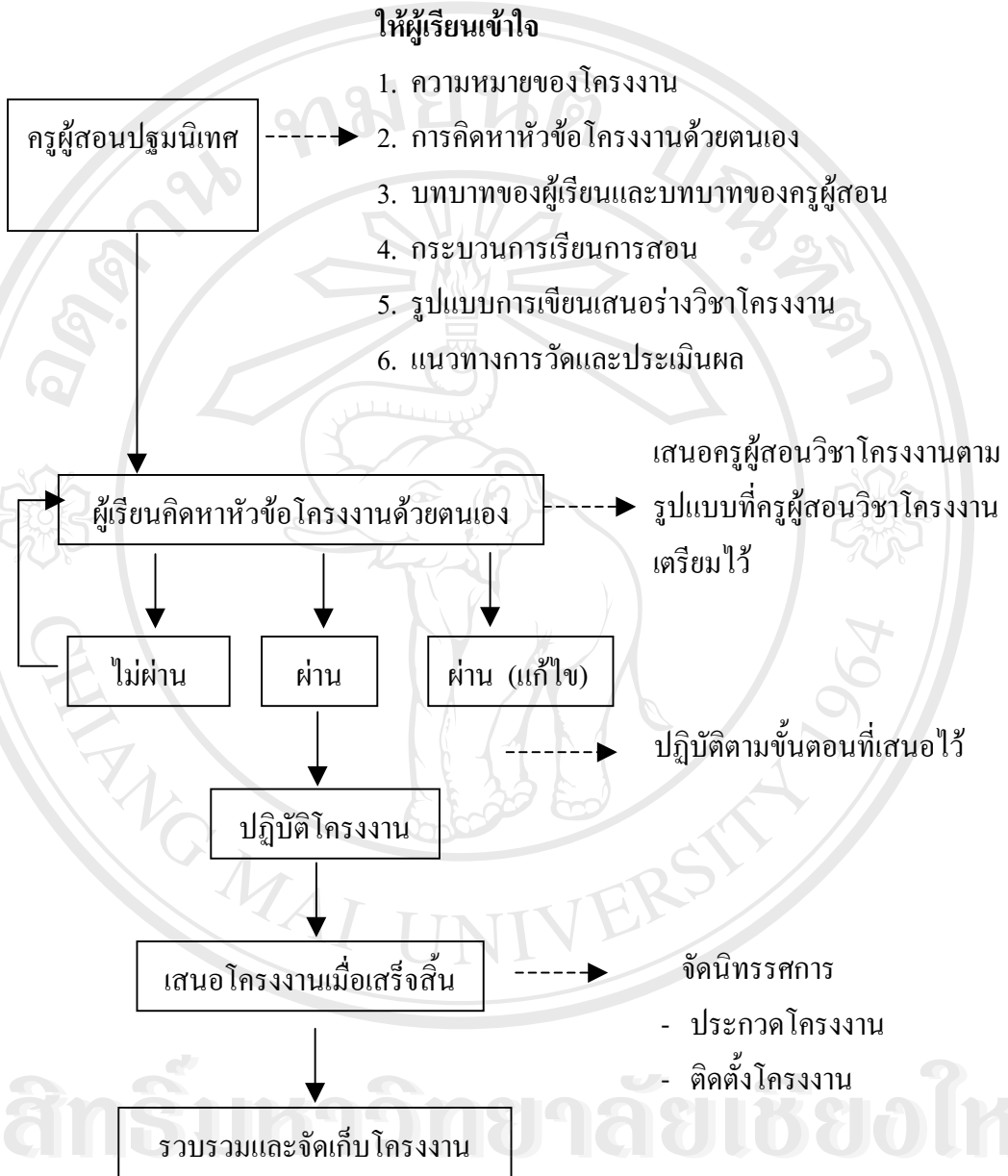
ตัวอย่าง รูปแบบการสอนวิชาโครงการแบบที่ 1

แผนภูมิที่ 2 แสดงรูปแบบการสอนวิชาโครงการ ในรูปแบบที่ 1

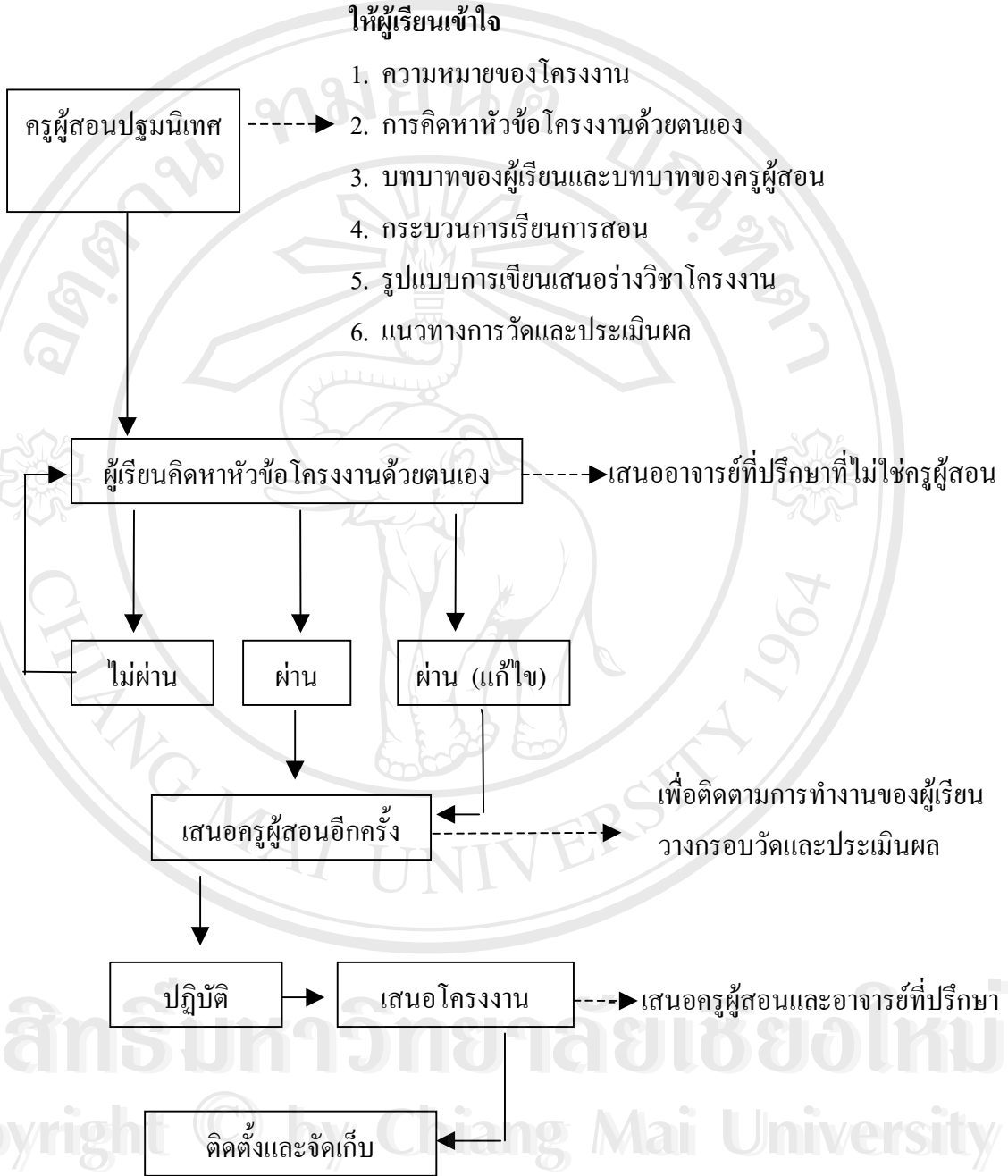
ที่มา: ยุทธ ใภยวรรณ, 2544 หน้า 11.

ตัวอย่าง รูปแบบการสอนวิชาโครงการแบบที่ 2

แผนภูมิที่ 3 แสดงรูปแบบการสอนวิชาโครงการ ในรูปแบบที่ 2

ตัวอย่าง รูปแบบการสอนวิชาโครงการแบบที่ 3

แผนภูมิที่ 4 แสดงรูปแบบการสอนวิชาโครงการ ในรูปแบบที่ 3

ที่มา: ยุทธ ไกยวรรณ, 2544 หน้า 12

ในการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการสอนโครงงานแบบที่ 2 และได้ปรับเปลี่ยนการประเมินผลโครงงานโดยการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) โดยใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ซึ่งโดยทั่วไปแฟ้มสะสมงานจะทำหน้าที่ 3 ประการ คือ 1) แฟ้มสะสมงานเพื่อการประเมินตนเอง (Self-Assessment) 2) แฟ้มสะสมงานเพื่อการประเมินความก้าวหน้า (Progress-Assessment) 3) แฟ้มสะสมงานเพื่อนำเสนอ (Self-Presentation)

2.5 การประเมินสภาพจริง

2.5.1 ความหมายของการประเมินตามสภาพจริง (เอกรินทร์ สีมหาศาล, 2546: 12-26)

การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นกระบวนการวัดผลและสังเกตผลอย่างเป็นระบบ เป็นวิธีการประเมินผลความสามารถทางด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน โดยมุ่งประเมินจากผลงานที่ปฏิบัติจริงมากกว่าประเมินจากผลการทดสอบด้านข้อสอบแบบเลือกตอบ และเกณฑ์การประเมินตามสภาพจริงต้องมีส่วนสัมพันธ์กับพฤติกรรมและการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน (Real World) ของผู้เรียน

การประเมินตามสภาพจริง จึงครอบคลุมพฤติกรรมแสดงออกด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนอย่างหลากหลาย เช่น การเขียนรายงาน การรวบรวมผลงานการเขียนตลอดช่วงชั้นของหลักสูตร การนำเสนอด้วยปากเปล่า การสาธิต การโต้แย้ง การแก้ปัญหา การทดลอง การบันทึกภาพแสดงขั้นตอนและผลการปฏิบัติกิจกรรม การจัดแสดงนิทรรศการ และการประดิษฐ์ผลงานต่าง ๆ จาก การสืบค้นของผู้เรียน เป็นต้น ซึ่งคุณภาพของผลงานและพฤติกรรมเหล่านี้ต้องอาศัยกระบวนการที่เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และกระบวนการสังเกตของผู้สอนโดยตลอดต่อเนื่อง ที่สะท้อนออกมาในแบบสำรวจการปฏิบัติงาน และแบบแสดงพฤติกรรมจริงของผู้เรียน รวมทั้งการปฏิบัติงานกลุ่มของผู้เรียน

2.5.2 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินตามสภาพจริง (เอกรินทร์ สีมหาศาล, 2546: 12-26)

การวัดและประเมินผลที่ปฏิบัติกันมา นิยมใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้และการปฏิบัติงานของผู้เรียน โดยใช้วิธีการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) เพื่อกำหนดเกรดแสดงผลการเรียนรู้ หรือเพื่อจัดอันดับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนเท่านั้น จึงละเลยการแสดงผลความสามารถด้านอื่น ๆ ของผู้เรียนไปจึงต้องดำเนินการปฏิรูปการวัดและ

ประเมินผลของผู้เรียนที่สามารถแสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้และความสามารถอย่างรอบด้านของผู้เรียนแต่ละคนวิธีการประเมินตามสภาพจริงพอประมวลได้ดังนี้

2.5.2.1 การแสดงความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

การประเมินตามสภาพจริงที่เน้นงานที่ผู้เรียนแสดงออกในภาคปฏิบัติ (Performance) เน้นการสังเกตกระบวนการเรียนรู้ (Process) ที่ผู้เรียนเลือกใช้ในการลงมือปฏิบัติงาน เน้นคุณภาพของผลผลิต (Product) ที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้สำเร็จตามศักยภาพของตน และประเมินจากรวบรวมผลงาน (Portfolio) ที่สะท้อนให้เห็นถึงสัมฤทธิ์ผลและความก้าวหน้าทางการเรียนของผู้เรียนเป็นรายบุคคลตลอดหลักสูตร

2.5.2.2 การบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างแท้จริง

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาทุกระดับชั้นจะกำหนดให้ผู้เรียนเกิดความสามารถทั้งในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในแต่ละด้านตามธรรมชาติการเรียนรู้ของแต่ละวิชา ดังนั้นวิธีการประเมินแบบเดิมที่เป็นการจัดแบบอิงกลุ่ม ใช้ข้อสอบเป็นเครื่องมือหลัก จึงไม่ครอบคลุมการแสดงผลของเกณฑ์ด้านเจตคติและพฤติกรรมความคิด ทั้งนี้เพื่อจะได้ดำเนินการตัดสินใจผลในรายวิชาที่ตนสอนได้สะดวกขึ้น การใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริง ผู้สอนต้องสังเกตจดบันทึก และรวบรวมข้อมูลจากผลงานและวิธีการเรียนรู้วิถีปฏิบัติของผู้เรียนตลอดเวลา โดยยึดถือพฤติกรรมบ่งชี้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร (Curriculum) การจัดการเรียนการสอน (Instruction) และการประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment) ตามพฤติกรรมที่คาดหวัง และจะต้องกระทำไปพร้อม ๆ กัน โดยไม่แยกการสอนกับการประเมินผลออกจากกัน และต้องดำเนินการตรวจสอบผลการเรียนรู้ของผู้เรียนกับพฤติกรรมที่คาดหวังของหลักสูตรทุกระยะ จึงจะถือว่าเป็นความสำเร็จของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรที่สถานศึกษาสร้างขึ้น

2.5.2.3 การบูรณาการวิธีการและเครื่องมือในการประเมินอย่างหลากหลาย

หลักการสำคัญที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถออกมาตามสภาพจริงนั้น ต้องอาศัยการบูรณาการความรู้กับวิธีการ และกระบวนการเรียนรู้หลากหลายวิธี รวมไปถึงการจัดทำโครงการตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ซึ่งสามารถเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำเสนอผลงาน สานิต เขียนสรุป เขียนรายงาน หรือชี้แจงด้วยปากเปล่า ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สามารถสังเกตความก้าวหน้าตามสภาพจริงของผู้เรียนแต่ละคนได้ การเลือกสรรเครื่องมือและวิธีการประเมินอย่างหลากหลาย ต้องใกล้ชิดผู้เรียน เพื่อสังเกต สอบถาม รวบรวมเอกสาร ตัวอย่างงาน และสรรหาวิธีการที่สามารถกระตุ้นผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ สิ่งเหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญของหลักสูตรแบบบูรณาการและหลักการประเมินผลตามสภาพจริงที่เน้นผลการเรียนรู้ (Outcome

Based) ที่ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้และสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ได้ด้วยตนเองแทนการจดจำความรู้ตามที่ผู้สอนคอยป้อนให้

2.5.2.4 การสะท้อนความสามารถด้านต่าง ๆ และการประเมินระดับความสามารถที่เป็นจริง

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มุ่งหวังให้ผู้เรียนเป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และมีคุณธรรม มีจริยธรรม วัฒนธรรมอันดีงามในการดำรงชีวิต และมีเป้าหมายหลักของการจัดการเรียนรู้ คือ การสร้างปัญญาในระดับสูงให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในสรรพสิ่งตามความเป็นจริง เป็นผู้รู้จริง รู้รอบ รู้ลึก รู้สำนึกในสิ่งที่ควรรู้ มีปัญญาอันเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์และสรรพวิทยาการต่าง ๆ จนเกิดปัญญาจากการตรวจสอบด้วยตนเอง ไตร่ตรองด้วยตนเอง และเกิดปัญญาจากการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติงาน และการประกอบอาชีพจริงในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งผู้เรียนต้องมีทักษะทางสติปัญญา (Intellectual Skills) เช่น ทักษะการคิด การตัดสินใจ ทักษะการวางแผน (Cooperative Planing) และทักษะการแก้ปัญหา (Problem Solving) ที่จัดเป็นทักษะพื้นฐานอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ในโลกปัจจุบันที่เป็นสังคมข้อมูลข่าวสารและสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดเวลา การประเมินผลตามสภาพจริงจึงมุ่งไปที่การประเมินผลงานที่ผู้เรียนรู้เป็นผู้ปฏิบัติ และเป็นงานที่มีความหมายที่แท้จริงสอดคล้องสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของผู้เรียนโดยอาศัยทักษะ เชาว์ปัญญา และองค์ความรู้ที่ถูกต้องสมบูรณ์

2.5.2.5 ส่งเสริมการเรียนรู้จากสภาพจริง (Authentic Learning)

การประเมินตามสภาพจริงจะเน้นการประเมินผลระหว่างเรียนของผู้เรียนแต่ละคน โดยคำนึงถึงสภาพปัญหาและผลการปฏิบัติจริงทั้งในชั้นเรียนและชีวิตประจำวัน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าการประเมินผลโดยใช้แบบทดสอบและวิธีการประเมินแบบเดิม คือ การลงมือปฏิบัติจริงช่วยให้ผู้เรียนสามารถถ่ายโอนประสบการณ์จากการเรียนรู้ไปสู่สถานการณ์ใหม่ ได้ดีกว่าการใช้ความรู้เพื่อทดสอบผลของการสอนทั่วไป ผู้เรียนได้ใช้ความคิดและแสวงหาวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมกับความสามารถและมีความหมายต่อตนเอง ผู้เรียนจะมีความมุ่งมั่นต่อการลงมือปฏิบัติงานให้สำเร็จ เพราะผู้เรียนเป็นผู้คิดวางแผนปฏิบัติ จึงต้องการดูแลที่ตนคาดหวัง ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่คิด อยากรทดลอง และค้นหาคำตอบด้วยตนเอง โดยกำหนดปัญหาที่ท้าทายและกระตุ้นให้นำไปใช้ในชีวิตจริงได้ กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิคิด มีระเบียบวิธีการคิดอย่างถูกต้อง เป็นเหตุเป็นผล และแสวงหาแนวทางปฏิบัติของตนเอง ด้วยการกำหนดงานหรือใช้วิธีเปิดกว้าง ให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิด แทนการทำงานตามสั่ง แต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งนำไปให้ผู้เรียนรู้จักแก้ปัญหา ต่างๆ ด้วยวิธีบูรณาการเนื้อหาความรู้จากหลากหลายวิชาที่เรียนในหลักสูตร เพื่อเสริมสร้าง

กระบวนการที่เกี่ยวกับชีวิตจริง สังคมจริง การทำงานจริง และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากสภาพจริง ทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน

2.5.3 วิธีการประเมินตามสภาพจริง

การประเมินผลเป็นกระบวนการหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน และเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา ใช้เป็นหลักฐานข้อมูลของการกำหนดแนวทางพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา การจัดการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียน การประเมินจึงกลายเป็นหน้าที่และเป็นการทำงานร่วมกัน ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้สอนกับผู้ปกครอง ผู้เรียนกับผู้เรียน ที่ควรจะมีการพบปะ อภิปราย แสดงความคิดเห็น และเสนอแนะแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการเรียนการสอน และการประเมินผลที่เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน และความต้องการของท้องถิ่น และชุมชน

ดังนั้นการประเมินตามสภาพจริงจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สอนรับรู้ข้อมูลและผลสำเร็จจากการเรียนรู้ของผู้เรียนตามที่เป็นจริง โดยเน้นการประเมินความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียน ด้วยเครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้อย่างหลากหลายซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายวิธีดังต่อไปนี้

2.5.3.1 การสังเกต เป็นวิธีการที่กระทำได้ในทุกสถานการณ์และทุกสถานที่ ผู้สอนอาจกำหนดเครื่องมือและเกณฑ์ในการสังเกตหรืออาจไม่มีเครื่องมือในการสังเกตก็ได้ วิธีการสังเกตสามารถใช้ประเมินผลการเรียนรู้ทั้งในด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะกระบวนการ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

2.5.3.2 การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการประเมินโดยตั้งคำถามอย่างง่าย ไม่ซับซ้อนเกินไป สามารถสัมภาษณ์ผู้เรียนแต่ละคนได้ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ นิยมใช้ประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ความเข้าใจในระดับที่สูงกว่าความรู้ความจำ และด้านความรู้สึนึกคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมที่ผู้เรียนยึดถือต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งรวมทั้งการเห็นคุณค่าในสาระการเรียนรู้รายวิชาต่างๆ

2.5.3.3 บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ความคิด ความสามารถพิเศษ ความถนัด และความสนใจ และการแสดงออกของพฤติกรรมลักษณะต่างๆ ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์

2.5.3.4 แบบทดสอบวัดความสามารถที่เป็นจริง (Authentic Test) เป็นวิธีการสร้างข้อสอบโดยใช้คำถามที่เกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ หรือการสร้างความรู้ใหม่จากความเข้าใจและประสบการณ์เดิม หรือจากสถานการณ์จำลองที่กำหนดขึ้นให้คล้ายคลึงกับ

สถานการณ์จริง เพื่อเลียนแบบสภาพจริง เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ความเข้าใจ การฝึกทักษะและกระบวนการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

2.5.3.5 การรายงานตนเอง เป็นวิธีการประเมินด้วยการให้ผู้เรียนเขียนบรรยายความรู้สึกรหรือพูดแสดงความคิดเห็นออกมาโดยตรง เพื่อประเมินความรู้สึกรนึกคิด ความเข้าใจ ความต้องการ การใช้วิธีการต่างๆ และการสร้างผลงานของผู้เรียนจะช่วยให้ผู้สอนเข้าใจผู้เรียนแต่ละคนมากยิ่งขึ้น และสามารถประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ความเข้าใจทักษะกระบวนการ รวมทั้งเจตคติต่อการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น

2.5.3.6 การใช้แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) เป็นการจัดเก็บตัวอย่างผลงานที่มีการรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ และกระทำอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชั้นของหลักสูตรหรือโปรแกรมการเรียน เพื่อใช้เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้เรียนในด้านความรู้ความเข้าใจ และทักษะต่างๆ ที่ผู้เรียนพัฒนาได้สำเร็จ รวมทั้งความถนัด ความสนใจ ความพยายาม แรงจูงใจ และความก้าวหน้าทางการเรียนที่สามารถนำประกอบการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนแต่ละคนให้มีความน่าเชื่อถือ (Reliability) มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยสรุปการจัดการเรียนการสอน (มีส่วนร่วม) ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางได้ว่า ผู้สอนและผู้เรียนต้องร่วมมือกันปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ให้เกื้อกูลส่งเสริมซึ่งกันและกัน ผู้สอนต้องจัดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติและแสดงความคิดสร้างสรรค์ ผลิตผลงานที่มีคุณภาพ และมีความหมายต่อการนำไปใช้ทักษะการคิดและการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันระดับที่สูงขึ้นตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นตลอดจนจบหลักสูตร โดยมีเครื่องมือที่ใช้ประเมินอย่างหลากหลายและไม่แยกการประเมินออกจากกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการตรวจสอบการประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทองคำ วงศ์คม (2545) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาเกษตรกรรมตามแนวปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนพร้าววิทยาคม อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อระบบการเรียนการสอนที่เน้นครูเป็นผู้สอน และนักเรียนร่วมทำกิจกรรมทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เมื่อจบการเรียนการสอนวิชาเกษตรแล้วนำไปประกอบอาชีพได้ และนำไปศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น ได้มีความสุขในการเรียนการสอนวิชาเกษตรกรรม มีความภาคภูมิใจที่ได้เรียนวิชาเกษตรโดยมีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

นฤมล ลาน้ำเที่ยง (2545) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตามตัวบ่งชี้มาตรฐานการเรียนการสอน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ของครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในลักษณะที่นักเรียนได้เป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมไปถึงการร่วมมือกับครูและเพื่อนๆ ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ เช่น การอภิปราย และแสดงความคิดเห็น การทำโครงงาน การศึกษาค้นคว้าจากแหล่งความรู้อื่นๆ นอกเหนือจากการเรียนในชั้นเรียน ครูผู้สอนได้ปฏิบัติตามตัวบ่งชี้มาตรฐานการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ดังกล่าว

ประสาธ บุนเชียง (2545) ศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนวิชาเกษตรกรรมตามแนวปฏิรูปการศึกษาของสหวิทยาเขตบูรพาเชียงใหม่ พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกำหนด และเลือกวิธีการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นพบกระบวนการหรือวิธีการเรียนรู้ของตนเอง และการลงมือปฏิบัติจริง ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นคว้า และเรียนรู้ด้วยกันเป็นกลุ่ม มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และผู้เรียนกับกลุ่มเพื่อน

สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ (2540, อ่างในนฤมล ลาน้ำเที่ยง, 2545) มีการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า ผู้สอนเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง มีการใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนนำสื่อที่หลากหลายมาใช้ประกอบการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนสนุกสนานกับการเรียน ไม่เบื่อหน่าย มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนและทำกิจกรรมต่างๆ

สุนทร อินทะนัด (2543) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนวิชาเกษตรกรรม เพื่อเสริมสร้างทัศนคตินักเรียนในโรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ พบว่า ในการพัฒนาการเรียนการสอนที่จะสามารถให้นักเรียนเกิดลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ คือ การนำเอา กิจกรรมที่ นักเรียนสนใจมีความต้องการที่จะใช้ประกอบการเรียน โดยครูผู้สอนเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาเกษตรกรรมมีการปฏิบัติที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะสนองความสนใจของนักเรียน นักเรียนมีความร่วมมือ และความรับผิดชอบร่วมกัน ได้ปฏิบัติตามแผน ที่วางไว้ ได้แสดงความคิดริเริ่ม ความสามารถเต็มที่ นักเรียนเข้าใจบทบาทของตนเอง และมีความภาคภูมิใจในตนเอง

สุรีย์พร พานิช (2546) ศึกษากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนสำหรับพัฒนาการเรียนการสอนวิชา หลักการธุรกิจศึกษา พบว่าการศึกษาปัญหา และสาเหตุ ช่วยให้ผู้สอนวางแผนการสอนได้ตรงประเด็น เพื่อที่จะนำเทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสมมาใช้ถูกต้อง และตรงตามวัตถุประสงค์การนำเทคนิควิธีการสอนแบบต่างๆ มาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนที่เป็นลักษณะ

เนื้อหาบรรยาย จะสามารถช่วยแก้ปัญหาความน่าเบื่อของนักศึกษาได้ ช่วยให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาได้ดีขึ้น มีความสบายใจในการเข้าชั้นเรียน ไม่เครียด มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งปรับพฤติกรรมกรเรียนได้เหมาะสมขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved